

Klassekampen 25. juni 2010

*Av Professor Hilde C. Bjørnland
Institutt for samfunnsøkonomi, Handelshøyskolen BI*

Utfordringer for norsk økonomi

I Klassekampen 11. juni forsøker Hallvard Bakke seg på noen kritiske bemerkninger hvor han lanserer flere usannheter om hva jeg skal ha uttalt. Bakke refererer til et intervju gjengitt i fagbladet til arbeidsgiverorganisasjonen Spekter. I intervjuet skisserer jeg langsiktige utfordringer for norsk økonomi ved å ha en dominerende ikke-fornybar ressurs som olje og gass.

Overraskende mye av det Hallvard Bakke skriver bidrar ikke til noen konstruktiv fagdebatt. Men kanskje er det ikke det han er ute etter. Når jeg allikevel kommer med et motsvar er det fordi jeg vil bruke anledningen til å presentere det som faktisk er mitt syn, og ikke det Bakke finner for godt å tilegne meg.

La meg imidlertid slå fast en ting først. Bakke skal ha det til at jeg "... vil ha et dårligere velferdstilbud, langt høyere ledighet og større forskjeller i samfunnet." Dette er selvfølgelig tull. Det følger overhodet ikke fra mine argumenter at han kan trekke slike slutninger. I intervjuet sier jeg at "Norge har brukt petroleumsinntektene til å bygge opp en av verdens beste velferdsstater administrert av en stor offentlig sektor". Det er ingen ting i det utsagnet som tilsier at jeg ønsker en dårligere velferdsstat. Det jeg derimot påpeker er at høy offentlig pengebruk kan ha bidratt til at skjermet sektor vokser på bekostning av konkurranseutsatt sektor.

Det er altså ikke størrelsen på offentlig sektor som er problemet, men at veksten har gått på bekostning av industri og andre konkurranseutsatte næringer. For å underbygge dette påpeker jeg at mens hver tiende person i yrkesaktiv alder jobber i offentlig sektor, ligger Norge helt på bunn blant andre OECD-land hva gjelder verdiskapning i industri som andel av bruttonasjonalproduktet.

Hvorfor skal vi bekymre oss for konkurranseutsatt sektor når vi har en stor olje- og gassektor som vil forsyne offentlig sektor med midler i mange år fremover? Svaret på det kalles "Hollandsk syke". Hollandsk syke betegner situasjonen som oppsto etter at Nederland fikk store gassinntekter på 1960-tallet og brukte inntektene til å bygge opp en omfattende offentlig sektor. Da gassinntektene avtok på slutten av 1970-tallet var mye av industrien konkurrert ut og landet havnet i et økonomisk uføre med høy ledighet og store underskudd i utenriksøkonomien og i statsfinansene. Dette gjorde det nødvendig med en kraftig innstramning i flere år.

Symptomene på Hollands syke er sterk vekst i utgifter til offentlige finansierte tjenester og velferdsordninger og nedbygging av industrien. Begge deler kan vi se klare tegn på i Norge i dag. Norge kan derfor stå ovenfor betydelige utfordringer dersom konkurranseutsatt sektor bygges ned for fort i forhold til utfasingen av olje og gassinntektene våre. Bortfall av olje- og gassektoren vil da kunne føre til store underskudd på budsjettene og i utenrikshandelen. Da er det ikke sikkert at velferdsstaten slik vi kjenner den i dag kan opprettholdes

I intervjuet påpeker jeg også det oppsiktsvekkende misforhold mellom den lave arbeidsledigheten og det faktum at Norge har en langt større andel av sin befolkning utenfor arbeidsstyrken på grunn av sykdom og uførhet enn tilfellet er i noe annet OECD-land. Noe av dette kan forklares ved at vi også har en høy yrkesdeltagelse, men ikke alt. Studier gjort av forskere ved Frisch-senteret viser at hvis vi justerer for yrkesdeltagelse har vi fortsatt høyt sykefravær, sammenlignet med andre nordiske naboland.

Når jeg setter fokus på de som faller ut av arbeidslivet i sammenheng med Hollandsk syke, så er det fordi en slik tendens gjør oss sårbare for de omstillinger som jeg mener kommer. Når man skal omstille må man flytte arbeidstakere og ressurser fra ulønnsomme til mer lønnsomme sektorer. Det er vanskelig når en økende del av arbeidsstyrken i prinsippet er tapt for arbeidsmarkedet. Fortsetter denne trenden, tror jeg omstillingen i Holland vil bli som mild å regne mot hva vi kan komme til å oppleve i Norge.